

Іван Руснак,

доктор педагогічних наук, професор,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
(м. Хмельницьк)

Ivan Rusnak,

Doctor of Education, Professor,
Khmelnitskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(Khmelnitskyi)

УДК 376

СИСТЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЕМІГРАНТІВ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

SYSTEM OF CONTINUOUS EDUCATION AS A FACTOR OF SOCIAL INTEGRATION OF IMMIGRANTS IN NORTH AMERICA

Вивчено специфіку організації неперервної освіти у США і Канаді. Досліджено системи неперервної освіти, що функціонують на території провінцій Канади; подано їхню класифікацію відповідно до напрямку діяльності (мистецька, мовна, медична, професійна, дистанційна освіта, освіта іммігрантів, базова освіта та вивчення другої мови, освіта корінного населення, професійна освіта, освіта дорослих).

Ключові слова: Канада, США, неперервна освіта, система неперервної освіти, напрями діяльності інституцій системи неперервної освіти.

Studied the specificity of Continuing Education in the United States and Canada. Studies of lifelong learning, operating in the provinces of Canada, presented their classification according to the direction of the (artistic, linguistic, medical, professional, distance education, immigrant education, basic education and learning a second language, indigenous education, vocational training, adult education).

Keywords: Canada, United States, continuing education, a system of continuous education activities of the institutions of lifelong learning.

Раскрыта специфика организации непрерывного образования в США и Канаде. Исследованы системы непрерывного образования, которые функционируют на территории провинций Канады; представлена их классификация в соответствии с направлениями деятельности (творческое, языковое, медицинское, профессиональное, дистанционное образование, образование иммигрантов, базовое образование, изучение второго языка, образование коренного населения, профессиональное образование, образование взрослых).

Ключевые слова: Канада, США, непрерывное образование, система непрерывного образования, направления деятельности институций системы непрерывного образования.

Актуальність проблеми. Політичні та соціально-економічні процеси кінця XX – початку XXI ст. докорінно змінили політичну карту світу і значно активізували міграційні процеси, які набули в цей період планетарного масштабу. Їх вектори охопили буквально всі континенти, але потоки мігрантів і їх чисельність характеризувалися різними величинами. Найбільший інтерес у емігрантів традиційно викликають США і Канада, позаяк еміграційні закони цих країн сприяють прискореній інтеграції поселенців у їх соціум. Успішному протіканню цього процесу у великій мірі сприяє система неперервної освіти, яка дає можливість іммігрантам підвищити власний освітній чи професійний рівень, набути необхідну для життєдіяльності в нових умовах виробничу кваліфікацію.

Досвід цих країн в організації навчання впродовж життя, безперечно, заслуговує всебічного вивчення й практичного використання, оскільки саме вони започаткували даний освітній напрям і успішно його розвивають у сучасних швидкозмінних соціально-економічних обставинах. Окремі аспекти організації неперервної освіти США і Канади вже привернули увагу вітчизняних дослідників (О.Барабаш, М.Бирка, О.Коваленко, Т.Кошманова, М.Кривоніс, Т.Левченко, Н.Мукан та ін.), але окреслена нами проблема ще не була об'єктом наукових пошуків українських учених.

Мета статті – проаналізувати систему неперервної освіти США і Канади як засіб інтеграції емігрантів у соціум цих країн.

Виклад основних результатів. Динамізм розвитку сучасного суспільства потребує перекваліфікації людини 7-10 разів упродовж життя. Кінцевий принцип освіти залишається у минулому. Зміст неперервної освіти передбачає перехід від традиційних процесів накопичення знань до випереджувального відображення проблем суспільства, до вміння саморегулювання людиною рівня своїх знань відповідно до вимог сьогодення, до активного перетворення людиною себе і своїх знань, до створення власної індивідуальної системи освіти.

У зв'язку з тим, що постійно змінюються потреби внутрішнього і зовнішнього міжнародного ринку знань, в різних педагогічних системах світу створюються нові підходи в розвитку концепції неперервної освіти – це вища освіта і промисловість, коли вивчається і аналізується її ефективність та результативність для економіки країни. Широке розповсюдження знаходять такі форми неперервної освіти, як дистанційна освіта для дорослих, неформальна вища освіта, яку отримують у «невидимих університетах», післяуніверситетська освіта, різні постдокторські дослідження.

Необхідно наголосити, що концепції неперервної освіти домінують у всіх педагогічних системах світу, тому що сьогодні людина повинна постійно змінювати напрями, профілі спеціалізації, шукати нові робочі місця, на яких вона змогла б реалізувати свій потенціал, досягти життєвого успіху. Рівень освіти суттєво впливає на якість людини, але базові дані, які отримує особистість у вищому навчальному закладі, діють тільки впродовж 10-15 років. Коли людина не продовжує свою освіту, в різних формах не підвищує свою кваліфікацію, якість її життя знижується [1].

У США і Канаді неперервна освіта є напрямом модернізації всієї освіти в цілому. Концептуальні засади неперервної освіти базуються на необхідності розвитку навичок критичного мислення, яким можливо навчитися впродовж занять у школі й університеті, а потім успішно використовувати впродовж всього життя в різних ситуаціях.

Як зазначає Т.Левченко [2], спеціальним курсам розвитку різних видів мислення, пошуку різних евристичних методів (метод від протилежного, виключення зайвих даних, оцінювання надійності інформації) надається великого значення. Когнітивний розвиток особистості визнається пріоритетним. Найвищою цінністю у США є високоосвічені люди, що вміють мислити. Завдання освіти США – зробити так, щоб їх у країні було якнайбільше. Для цього розробляються різні програми, які спрямовують навчання людини протягом усього життя, вони орієнтують людину на розвиток умінь створювати власні структури, схеми знань, щоб навчитися поєднувати їх і створювати нові знання, навчитися приймати обґрунтовані рішення, знаходити нешаблонні шляхи вирішення проблем. Ще Дж. Дьюї, американський педагог-новатор, у роботі «Психологія і педагогіка мислення» писав, що головне завдання системи освіти – навчити людину мислити. Але, як показують численні дослідження в різних краях світу, тільки 25% студентів володіють навичками логічного абстрактного мислення, але у них майже відсутні навички концептуального, понятійного, образного, продуктивного, латерального, критичного, творчого мислення [3].

Нові підходи до поняття освіти як безперервного процесу впродовж усього життя людини спрямовані на нейтралізацію, усунення цих недоліків, породжених традиційним навчанням. Поняття неперервної освіти багатомірне, вихідним у ньому є положення про розвиток особистості на всіх етапах її життєдіяльності. Неперервна освіта виступає як умова всебічного розвитку особистості, збагачення її творчого потенціалу і можливостей, реалізації здібностей, набуття компетенції, удосконалення отриманих знань, умінь, навичок. Неперервна освіта є інтегральним елементом життя людини, коли поєднуються базове, додаткове навчання та самоосвіта.

За даними досліджень, специфікою розвитку неперервної освіти у Канаді є те, що освіта у ранньому віці розглядається як підґрунтя для розвитку неперервної освіти. Позитивний досвід на початковому етапі навчання формує ставлення дитини до навчальної діяльності у майбутньому, а сформовані вміння і навички полегшують подальший навчальний процес.

Важливу роль у житті дитини відіграють батьки та їхній вплив на розвиток здібностей дитини, формування бажання до навчання, оскільки вони створюють відповідне навчальне середовище у повсякденному житті дитини [9].

Однак на початку XXI ст. з'являється тенденція загальної пролонгації часу, що відводиться на трудову діяльність індивіда, а це, в свою чергу, вимагає скорочення часу, присвяченого спілкуванню в сім'ї, спільному читанню з дитиною, залученню її до дискусій та навчальної діяльності тощо.

Сьогодні навчання є елементом повсякденного життя людини. Як свідчить проведений аналіз, незважаючи на високий рівень освіченості канадців, близько 42 % з них не володіють достатнім рівнем грамотності, необхідним для адаптації до швидкоплинних процесів запровадження змін у сучасному суспільстві.

Економіст Р. Флоріда (R. Florida) стверджує, що основним фактором продуктивності праці є людський капітал, а не інвестиції в розвиток технологій, обладнання, систему оподаткування [4]. А тому працедавці повинні розглядати розвиток людського капіталу як інвестиції в продуктивність праці й заможність.

Дослідження, які проводяться у різних країнах світу, свідчать про те, що існує пряма залежність між збільшенням значення неперервної освіти, освіти дорослих, їхньої підготовки до діяльності в певній галузі економіки та суттєвим підвищенням продуктивності праці [3].

Неперервна освіта охоплює як базову освіту дорослих, подальшу освіту та освіту осіб третього віку. Інституції, що забезпечують програми неперервної освіти у Канаді, розрізняють за способом розповсюдження програм для дорослого працездатного населення. Споживачами їхніх послуг є особи, які завершили чи не завершили формальну освіту загальношкільного рівня або програму у навчальному закладі системи подальшої освіти. Програми/курси неперервної освіти можуть завершуватися отриманням диплома чи сертифіката і необов'язково пов'язані із професійною підготовкою.

Щодо Канади, то інституції, які належать до системи неперервної освіти, бувають кількох форм: державні навчальні заклади й приватні неприбуткові організації. Від коледжів та університетів вони відрізняються тим, що застосовують такі механізми розповсюдження навчальних програм, які забезпечують доступ до навчання працюючим дорослим.

Так, на території провінції Альберта за підтримки департаменту освіти функціонує близько 85 Громадських рад з навчання дорослих (англ. – Community Adult Learning Councils), які пропонують програми для дорослого населення з розвитку грамотності, освоєння англійської як другої мови, розвитку навичок працевлаштування, формування активної громадянської позиції, навчання впродовж усього життя, завершення програми середньої загальноосвітньої школи, розвитку кар'єри (інформування, планування освіти, допомога при працевлаштуванні). Окрім того, на території провінції діють 72 волонтерські програми з розвитку грамотності, згідно з якими надається можливість для організації репетиторських занять задля підвищення рівня читання, письма, арифметичної грамотності.

Урядом Канади розроблена програма щодо імміграції. Відповідно до неї у провінції Британська Колумбія забезпечуються можливості для освоєння англійської як другої мови. У 2007-2008 н. р. близько 35 коледжів, неприбуткових громадських організацій, шкільних рад та приватних шкіл пропонували такі програми.

У провінції Квебек діє близько 180 автономних громадських об'єднань і 200 англомовних та франкомовних освітніх центрів для дорослих, що пропонують програми з розвитку грамотності, завершення середньої загальноосвітньої школи, підготовчі курси для професійної освіти, програми соціальної та соціально-професійної інтеграції [8].

У провінції Нова Шотландія 2001 року була заснована Школа навчання дорослих Нової Шотландії (англ. – Nova Scotia School for Adult Learning – NSSAL), яка співпрацює з такими інституціями, як громадські об'єднання, що пропонують програми з розвитку грамотності; Коледжем Нової Шотландії (англ. – Nova Scotia Community College), Університетом Святої Анни (фр. – Université Ste Anne), які надають можливість навчання для завершення загальноосвітньої школи; загальноосвітніми школами для дорослих, регіональними шкільними радами, Офісом з питань імміграції задля організації вивчення офіційної мови. У провінції шкільними радами, імміграційними центрами, бібліотеками забезпечується безкоштовне вивчення французької та англійської мов для новоприбулих іммігрантів.

У провінції Новий Брансвік створено загальну мережу навчання дорослих (англ. – Community Adult Learning Network – CALNet), до складу якої входять 200 центрів навчання дорослих. Вони пропонують програми для засвоєння англійської і французької мов, розвитку писемності та арифметичної грамотності; проводять підготовку для складання тестів «Загальноосвітнього розвитку» (англ. – General Educational Development – GED) за допомогою індивідуальних програм або інформаційно-комунікаційних технологій.

У провінції Манітоба департамент освіти співпрацює із 44 центрами навчання дорослих, надаючи фінансову підтримку для безкоштовного завершення програми загальноосвітньої школи. У провінції також функціонує організація «Різноманітність» (фр. – Plurielle), яка надає повний спектр послуг у галузі освіти: базову грамотність, функціональну грамотність, французьку мову, ведення домашнього господарства, соціальну допомогу, культуру, здоров'я, економіку тощо.

У провінції Онтаріо уряд забезпечує фінансування програм для дорослих, які виявили бажання отримати сертифікат про завершення загальноосвітньої школи.

Такі можливості забезпечують шкільні ради. Програми з розвитку грамотності та базових навичок у 2007-2008 н. р. пропонували близько 202 інституції: коледжі, шкільні ради, громадські організації у 285 місцях по всій провінції [8]. У провінції Саскачеван система освіти дорослих охоплює інститути, коледжі, служби зайнятості, громадські організації, основні зусилля яких спрямовані на розвиток грамотності, засвоєння англійської як другої мови, завершення освоєння програми загальноосвітньої школи тощо.

У Північно-західних територіях Аврора коледж (англ. – Aurora College) пропонує більшість програм освіти дорослих. До системи освіти дорослих належать також приватні професійно-технічні інституції, професійні асоціації, громадські організації, спілки корінного населення, шкільні ради.

Варто зазначити, що неперервна освіта у США забезпечується різноманітними вищими навчальними закладами, які пропонують широкий перелік програм неперервної освіти, деякі з яких дуже довготривалі та реалізуються паралельно до звичайних освітніх пропозицій, а інші короткотривалі або спеціалізовані. Неперервна освіта може бути структурованою – для отримання сертифікату, диплому або ступеню та неструктурованою, що використовується для забезпечення можливості отримання основних фахів та хобі.

Деякі програми неперервної освіти надаються за дистанційною формою навчання, в той час як інші програми можна прослухати у самому навчальному закладі або у його регіональній філії. Отримані кредити визнаються державними органами ліцензування й сертифікації та професійними асоціаціями [6].

Переважає більшість дослідників та педагогів-практиків підкреслюють виняткову важливість співпраці та спільної роботи у професійному розвитку вчителів. Прикладом цього виступає Американська федерація вчителів [5], яка забезпечує різноманітну підтримку вчителів у всіх штатах. Особлива увага приділяється їх неперервній освіті.

Висновки. Отже, як свідчить проведене дослідження, у США і Канаді функціонує система навчальних закладів, освітніх, просвітницьких та громадських організацій і центрів, що надають повний спектр освітніх послуг відповідно до потреб та запитів суспільства. Ці інституції можна класифікувати за принципом відповідності напрямку діяльності – мистецька, мовна, медична, професійна, дистанційна освіта, освіта іммігрантів, базова освіта та вивчення другої мови, освіта корінного населення, професійна освіта, освіта дорослих.

1. Знятдинова Ф.П. Социальные проблемы образования. – М., 1999.
2. Левченко Т. Концепція неперервної освіти у світовому контексті. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/metodser/111/2.pdf>
3. Халперн Д. Психология критического мышления. – СПб.: Питер, 2000.
4. Allan G. Productivity isn't just a talking point [Electronic resource] / G. Allan // The Globe and Mail. – March 16, 2007. – Mode of access: <<http://allangregg.com>>.
5. Principles for professional development. American federation of teachers. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.aft.org/>.
6. Structure of education system in the USA. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.euroeducation.net/prof/usa.htm>.
7. Stephen M. The Economic Benefits of Training to the Individual, the Firm and the Economy: The Key Issues / M. Stephen, A. Vignoles. – London : Centre for the Economics of Education, 2001. – 25 p.
8. The development and state of the art of adult learning and education. Report for Canada. – CMEC, Canadian Commission for UNESCO, 2008. – 105 p.
9. Unlocking Canada's Potential: the State of Workplace and Adult Learning in Canada. Report on Learning in Canada. – Ontario, Ottawa : Canadian Council on Learning, 2007. – 38 p